

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTIFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY XI.

BARCELONA 31 DE MARS DE 1888

NÚM. 113.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis 1'50 pessetas al any.—Número sol 25 céntf. Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigir-se totas las comunicacions, y en la llibreria de Verdaguer.

MEMORIAS

DE LA ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

Se n' ha publicat lo volúm VIII corresponent al any 1884, que comprén en xvi-571 planas, los següents travalls: Pau Piferrer y Fábregas, noticia biográfica, per D. Bonaventura Renter.—Excursió á Sant Miquel del Fay desde la Garriga, per D. Cèssar August Torras.—Id. á La Espluga de Francolí, Poblet, Vimbodí y castell de Milmanda, per D. Lluís María Soler.—Id. á Llinás, per D. Joan Llopis y Bofill.—Id. al Alt Pallars, per Mossen Jascinto Verdaguer, Pbre.—Id. á Las Guillerías, per D. Antoni Massó.—Id. á Las Guillerías: Tradicions orals y Literatuta popular, per D. Sebastiá Farnés.—Id. de Sardanyola á Sant Joan d' Horta per Sant Iscle de las Freixas, per D. Arthur Osona.—Id. á Banyolas, Porqueras, Besalú y Serinyá, per D. Pelegrí Casades y Gramatxes.—Id. á Miravet, per D. Agustí Monner.—Id. á Puig-Sacau, per D. Antoni Auléstia y Pijoan.—Id. á Barbará, per D. Lluís G. Ferrer.—Id. á las montanyas y ex-monastir de Cardó (Tortosa), per D. Pere Company y Fàges.—Id. á las Illas Medas, per D. Pere Dória.—La Vall Maran y l' origen del riu Tet, per Mr. Pierre Vidal.—Excursió de Puigcerdá á la Seu d' Urgell y Valls d' Andorra y regrés per la serra de Bascarán, per D. Joaquim Guasch.—Id. á Núria, Puigmal y altres llocs notables del Pirineu, per D. Cèssar August Torras.—Id. á Badalona, per D. Heribert Barallat.—Id. á Sant Pere de Riudevittles, Sant Quintí de Mediona y Mediona, per D. Heri-

bert Barallat.—Visita á las coleccions de D. Frederich Bordas, per D. Joan Cardona.—Excursió á Martorell y sos encontorns, per D. Eduart Castellet.—Una ánfora pompeyana, per D. Pere Dória.

L' il·lustran 47 grabats trets dels cròquis que posseheix la ASSOCIACIÓ, y va acompanyat d' un completíssim index analítich que facilita extraordinariament la consulta del llibre.

Se ven pera 'ls socis, al preu de 7'50 pessetas, en lo local de la ASSOCIACIÓ; y pera 'l públich, al de 10 pessetas, en las principals llibrerías de Barcelona.

Los senyors socis delegats que desitgin obtenirlo deurán designar persona que 'l reculle y satisfasse 'l preu á Barcelona.

TORN DE CONFERENCIAS

Abril 13 — Estudi especial de la natació, l' arch, lo salt y la carrera en las épocas antigua y moderna.—D. Ignasi Melé.

» 27.—Lectura d' alguns fragments inédits d' un llibre de D. Narcís Oller.—D. Joaquim M. Gay.

SESSIONS

Abril 23.—Vetllada literaria en celebració de la festa de Sant Jordi.

EXCURSIONS

(*Extracte*).

PALLARS, VALL D' ARÁN Y CALDAS DE BOHÍ, del 2 al 8 d' Agost 1887.
(particular).—(*Acabament*).

L' establiment de Caldas, á una hora del poble de Bohí, forma un gran casal sens interés artístich de cap mena, construït sobre la vorera dreta de la riera que prest se denomina de Tor y á prop Pont de Suer cedeix sas ayguas al Ribagorzana, y situat en lo congost que aquella recorre entre elevats boscos. En lo interior del edifici se troba un espayós pati porxat, en qual costat N. hi ha la capella, avuy tancada pe'l entredit posat per lo bisbe de la Seu d' Urgell ab motiu de las cuestiones originadas sobre la pro-

pietat del establiment, que 'l Estat tracta d' enagenar. Sensible es que aquesta circumstancia impedís estudiar la imatge antiga de la Verge Santíssima que en ella 's venera. En lo restant del edifici se troban los dormitoris, cuynas y demés dependencias, estant montat tot lo servey, sens exageració, á lo *hostal* de la alta montanya, y encare gracias que á favor d' un zel digne del major elogi, desplegat per l' apreciable administrador posat per la delegació d' Hisenda de Lleyda, trayent los elements del no res, s' ha lograt, á volta de grans esforços, fer allí possible la estada.

Baix lo punt de vista artístich, no existeix altra cosa que un cuadro representant la *Cena*, de molt recomenable factura y composició, que aparenta ser del sigle xvii, en mal estat de conservació, y casi abandonat, posat en una de las parets de la sala de la *Consortia*, avuy convertida en menjador.

Dintre del edifici surt un grandíós caudal d' aygua purament termal, y n' hi ha de medicinals de varias classes, molt fredas unas y excessivament calentas altrás, á pochs passos del Establiment, com son los manantials de *Dalt* y *Sta. Llucia*, en que hi ha banys, y 'ls del *Bou*, del *Boix*, dels *Capellans* y del *Bosch*, aquest entre magnífichs abets, disfrutantse desde allí de la sorprenent vista de bellíssima cascata immediata als banys de *Dalt*, despenyantse l' aygua desde una considerable altura. Totas las fonts y manantials las recorregué nostre amich acompanyat de D. Llorens Cortina, que 's desvetllá en serli útil, prestántli importantíssims serveys no sols mentres allí estigué si que també pera continuar lo viatge, cosa bastant difícil porque lo aislament en que está Caldas, y l' anar molts dels banyistas ab cavallerías propias ó á peu, impideix trobarlas disponibles; ab la excessiva complacencia del Sr. Cortina, gran coneixedor del país, s' arreglá tot. A l' estiu son en gran número las personas que acudeixen á utilizar aquestas ayguas, tingudas com molt bonas pera la curació de graves malalties. La dificultat en las comunicacions fá que sols vingan gent de la part N. de la provincia de Lleyda, y especialment aragonesos de las comarcas limítrofes.

Poca cosa se sap de la historia d' aquesta casa, no obstant, de lo qual nos prometém donar en la Memoria algunas interessants noticias que devém á la molta amabilitat del il·lustrat y erudit

metge del Establiment Dr. D. Felip Isla Gomez, á qui repetim nostre agraïment per sas bondats y deferencias.

Pera anar á passar lo port de Viella, á 2456 metres sobre 'l mar, sortí de Caldas á las 11 h. del matí del 7 d' Agost, seguint la vorera esquerra de la riera per terror pedregós y cubert de boix, pera atravessarla de nou per una palanca als 30 m. Desde la confluencia d' aquella ab lo riu Tor, se veuen ja alguns conreus, arribant á las 12 h., per una curta pujada, á Erill, petit poble que domina una bonica vall en que 's troban Bohí y Taul. Es digna de menció la iglesia, precedida en lo costat norest per lo *nartex* ab quatre archs apuntalats que 'l sostenen. L' altar major consisteix en un retaule gòtich del sigle XIV, dividit en tres alts y quinze compartiments, essent lo més notable, l' esbelt campanar formant sis cossos separats per arcuacions y ab vanos en *ajimez*; son estil denota ser obra de mitjans del sigle XI.

Duas horas més tart empenia la pujada de la montanya *Basco*, en qual falda s' assenta Erill, passant després per dessota del elevat turó del meteix nom y més tart per lo cim de las montanyas que descendeixen fins Barruera, encatifadas de prats naturals. Després ve una bonica cascata, y desseguida 's guanya la pujada que acaba en la eminencia originaria del *Port de Gelada*. Eran las 4 h. de la tarde. Se domina, al deixar lo port, lo curs del Noguera Ribagorzana fins més enllá del poble de Aneto d' Aragó, en la vorera dreta; 1 h. 23 m. s' empleá en lo descens fins Serret, situat cap al N.O., poble d' escàs vehinat y ab una petita iglesia de gust bizantí.

En casa *Cadarrús* de Serret se descansá fins á las 6 h. en que s' acabá la pluja comensada al arribar. Tornant á marxar s' emprén un bon camí que per la vorera esquerra remonta 'l riu. Mes tart s' admira la preciosa cascata que forman las ayguas de las montanyas immediatas. A las 7 h., s' atravessa lo Noguera per una palanca, continuant en igual direccio; segueix després lo Hospitalet, ruínós edifici que dependia del Hospital de Viella, arribant á aquest á las 8 h. passant abans per entre inmensos faigs y tornant á la vorera esquerra en que 's troba l' Hospital, qual edifici, junt ab los que serveixen d' estable, venen á constituhir un carrer.

L' Hospital encare que gran, careix d' interès, com sa capella dedicada á Sta. Quiteria y St. Nicoláu; posseheix una creu plate-resca y un cálzer del sigle passat. En la habitació de la casa 's veu una curiosa cremallera de cinch brassos. Lo viatger queda sorprés al trobarse en tan apartat lloch, excelent y net servey y 'l més sim-pátich tracte.

Desde l' Hospital, que deixava á las 5 h. 43 m. del matí, se comensá la pujada al port, ahont arribava per aspre y pedregós terror granítich, després de pujar per espay de quatre horas; en las immediacions del *Cap del port*, lo camí está indicat per llarchs pals, de gran utilitat quan está cubert per las neus. Bona mostra hi havia d' ellas en la vessant N. que dona á la Vall d' Arán. La bai-xada s' emprén per precipitada vessant sobre esmicolats esquis-tos ferruginosos, fins á estar en una especie de planell á las 8 h. 30 m. seguint las immediacions del torrent que naix en Fontfreda. Desde aquella 's descubreix lo fons de la vall y 'ls pobles de Vi-lach, Mon, Gausach, etc., y seguint pe'l estany de la *Creuheta*, un bosch d' abets y bonichs prats, entrava á las 11 h. 30 m. á Viella.

Apart de lo pintoresch de sa situació, escassos atractius ofereix Viella, mencionant com únich edifici notable la iglesia parro-quial; de planta de creu llatina y cimbori en lo creuher, ab esbelt campanar del tipo general; es de trassa gòtica ab elements romá-nichs en totas las motlluras, ben determinats en las que adornan la portada constituïda per cinch archs ojivals en degradació, en lo baix relleu que ocupa lo tímpan y en lo magnífich Sant Críst grabat en lo mur de la dreta de la finestra d' ingrés. L' interior conserva evidents senyals de las reformas que introduhí lo Renai-xement. Se deu mencionar en sa espayosa sagristía, un armari de de noguera que ostenta l' escut de la Vall y la fetxa de 1753, desti-nat á arxiu del *comú*, y en lo que 's conservan importants docu-ments, la majoria en pergamí; té sis panys corresponents á altres tants *tersons*, divisió de la vall de la que 'ns ocuparém en la Me-moria, donant á més una idea de sos valiosos privilegis polítichs, administratius y eclesiástichs, vigents fins á principis del sigle. Hi ha á més en la iglesia part d' un retaule gòtich de bona execució, y la pica baptismal notable per son marcat caràcter bizantí.

La fonda d' en *Pau* es la que posseheix millor servey, d' ahont

surten cotxes pera Fransa per Pont de Rey: y d' ella sortí montat nostre amich, á la 1 h. de la tarde d' un dia excessivament xafogós seguint la carretera pera l' expressat punt. Al deixar la vila, per un pont de pedra, se passa á la vorera dreta del Garona, en la qual y al poch temps se n ostra la elegant capella de Ntra. Sra. de Mivaram d' estil bizantí. Als 45 minuts per altre pont, més de fusta, va 'l camí á la vorera oposada trassat al peu de las montanyas entre arbredas y alegres prats, abundants en la vall, vegetantse á la dreta 'ls pobles de Vilach, Berrós y altres; pe'l de Las Bordas passava á las 2 h. 45 m. y per La Bordeta als 40 m., posat aquest en la vessant de la elevació en que estava 'l fort de *Castell-Lleó*, residència del Gobernador, en los passats temps, completament destruhit en 1759. Després d' una forta vessant se guanya lo riu Juheus que deriva del port de Bènasque y acaba en aquest lloch confonentse ab lo Garona. Un poch més tart s' arriba al *collet d' Ea*, ahont la direcció de la vall cambia cap al N. E., passat lo qual se veu la important vila de Bosost y tota sa preciosa vall.

Se deixa desseguida la carretera pera pendrer la pujada al Portillon, que arranca del costat d' una casa de pagés immediata al dit collet. Lo viatger segueix per bon camí de ferradura, que serpenteja per la vessant de la serra que corre per la esquerra del riu. A certa elevació s' exten la vista per tota la vall de Bosost y de Les, distingint aquesta vila en lo fons, y Canejan agrupat en la montanya, oferint un delitós espectacle. Al acostarse al cim inmensos faigs cubreixen lo terror que comparteixen després ab atapahits abets, los quals s' extenen fins á las alturas que rodejan lo Portillon; en la cantina del meteix, y á escassa distancia de la caseta dels carrabiners, feya alto á las 5 h. 15 m. de la tarde, donant per acabada la excursió.

Allí meteix se troban dos edificis de fusta á modo de *chalets* suissos, que son los anomenats cassinos del Portillon, destinats al joch; més tancats en l' estiu passat, y desde 'ls quals surt cap á *Banyeras de Luchon* una bona carretera que descendeix per territori francès, estant posadas las fitas que marcan la línea divisoria, á 10 m. de distancia, dintre d' un espès y magnífich bosch.

COST DE LA EXCURSIÓ

	Ptas. Cènts.	
Fins á Tremp.	23	20
Gasto de Tremp á Sort inclusiu.	7	5
Cavallería de la Pobla de Segur á Sort.	10	
Gasto de Sort á la Bonaigua inclusiu.. . . .	3	20
Cavallería.	10	
Gasto fins á Caldas de Bohí.	1	80
Práctich desde Artiés á Caldas.	10	50
Cavallería desde la Bonaigua á Caldas.	21	
Gasto en Caldas.	14	
Fins al Hospital de Viella inclusiu.	4	70
Esmorzar en Viella.	2	50
Gasto en el Portillon.	2	25
Cavallería de Caldas al Portillon.	30	
TOTAL.	140	20

NOVAS

Ab sentiment tenim que donar compte á nostres associats de la prematura mort del que fou nostre bon amich D. Felip Oribe y Patxot (E. P. D.) Encar que nascut en la República del Uruguay no fou obstacle son bressol, pera que se manifestés en nostra terra com un dels mes entusiastas catalanistas y propagador de totas nostras aspiracions. Prova certa d' aixó son las excursions que tenia fetas pera coneixer Catalunya: la part principal que li cap en la magnífica colecció de vistas fotogràficas de nostra Bassílica, totas ellas interessants y properas á publicarse baix los auspiciis d' una Societat particular, composta d' aymadors de glorias artísticas de la terra; y mols altres travalls que déixa com recort de sa curta passada per aquesta travallosa vida. Ab son entusiasme y sá criteri artístich, lográ aplegar alguns exemplars de notable mérit que tenia ordenats en modest museu. De carácter franch, y clara inteligencia, sa mort será molt sentida per tots los que 'l tractáren; esperant arribi aquest

sentiment com lenitiu á sa desconsolada familia, y que 'l Senyor li concedesca la eterna gloria.

Altres mort ha tingut també trist ressó. La del nostre digne soci delegat á Ripoll D. Antoni Maria Ginestá. Aymador de nostra passada grandesa havia contribuït eficazment á ferla reviure en lo cor de sos compatricis, y probas verament positives ne doná ab sas gestions á favor de la restauració del històric cenobi de sa vila adoptiva. Fill de la Cerdanya, havia adquirit aquell caràcter franch y obert que tan distingeix als naturals de la mes poética y espléndida de las nostras regions pirenaicas; per aixó, sa estada á Barcelona, durant sa juvenesa, pogué esserli molt agradosa, mercés á las simpatias que ab sas cualitats morals y ab sos profons estudis científichs, sapigué guanyarse del element literari d' aquesta ciutat. Mostra del dol que causá sa mort fou lo solemne enterro que li celebrá la vila de Ripoll, assistinthi las autoritats locals, confrarias, los Diputats á Corts y de la Provincia, mes de quatre cents vehins ab atxas, y un nombrós séquit, en que hi tenian cabuda totas las classes socials. Y aquest sentiment fou tan viu, que se sospengueren las feynas públicas en lo dia de son enterro, y s' ha acordat mes tart erigirli un monumet que perpetui la memoria de tan insigne fill de la terra. Que son esperit descansi en la pau del Senyor.

Lo día 17 del actual tingué lloch la anunciada sessió necrológica dedicada á honrar la memoria del que fou dignísim President de la Associació, D. Joseph d' Argullol. Oberta la sessió per lo president accidental D. Eduart Tamaro, passá lo soci D. Celestí Barallat á llegir una extensa y erudita biografía del difunt literat y excursionista en la que estudiá primerament al senyor d' Argullol en sa vida íntima y particular; après feu un complert y conciensut anàlisis de sas obras literarias y jurídicas, llegint ensemps triats fragments de las meteixas, que escoltà ab gust la distingida concurrència que assistí al acte, ja que tots ells respiran l' ayre puríssim de la terra.

La interessant y ben ampliada biografía del Sr. Barallat fou rebuda y escoltada ab vera satisfacció per l' escullit auditori, que omplenava la sala de sessions, qual testera adornada ab senzillés, ostentava en mitj de endolada corona, lo nom del insigne consoci, qual memoria s' honrava en aquell moment.

Lo Sr. President que ocupá la presidencia desde mitja sessió, doná per termenat l' acte ab un breu parlament adequat al meteix.